todėl grįžo namo. Tame pat traukinyje važiavo ir Rusijos caras Nikalojus II. Jis ėjo per vagonus ir sveikinosi su visais kareiviais. Kai atėjo į paskutinį vagoną, tai ne tik pasisveikino, bet ir padavė kiekvienam kareiviui ranką. Dėdė Petras ir kiti labai nusigando, nes jie kampe ant dėžės kortavo. Pamatęs tai caras nusijuokė ir pats pasisiūlė pakortuoti. Jie tada davė jam padalinti kortas. Dėdei taip gerai sekėsi, kad jis pats pirmasis išlošė iš caro pinigų. Caras jį pasveikino ir, plodamas per petį, pasakė, kad jis geras kortuotojas galėtų būti ir jo žentas.

Be šitų būtų ir nebūtų karo nuotykių, dėdė daugiausia mėgdavo pasakoti, kaip jis vedė žmoną. Mat, jeigu ne tos vedybos, tai jis būtų tikrai likęs senberniu - karšinčium kur nors pas gimines už pečiaus.

O buvo tai vieną šiltą liepos mėnesio dieną, prieš pat rugiapjūtę. Žiogai čirškė kiečiuose, bitės dūzgė žydinčiose liepose, o netoli sodo, pievose, piemenukas, pliauškindamas botagu, dainavo:

Mažas piemenėlis, didis vargdienėlis,
Negauna sau vietos žiemą nabagėlis,
Nieks prie stalo nesodina, tankiai badas apmarina.
Kas gal apsakyti, kaip save maitinti.

Kaimas iš kaimo per sniegą pūškuoja,
Visas apšarmojęs ir kątik kvėpuoja,
Ašaros per veidą krinta, o pats beveik vėju minta.
Kas gal apsakyti, kaip save maitinti.

Greičiau, Dievulėliau, duoki vasarėlę,
Aš linksmai ganysiu žmonių kaimenėlę.
Gausiu valgį, drapanėlę, algos gražią sermėgėlę.
Kas gal apsakyti, kaip linksma ganyti.

O ta dėdės Petro išrinktoji tai buvo Monika Miknaitytė. Jos tėvai buvo mirę, todėl ji gyveno pas Baltrušaičius Šedvyguos. Baltrušaitienė buvo josios tikra sesuo, bet daug vyresnė už ją. Baltrušaičiai buvo Zanavykijos šimtamargiai. Jų ūkis buvo kaip dvaras. Dideli kluonai, klėtis ir gyvulių tvartai akmeniniai. Be savo šeimos, jie samdė berną, merginą ir piemenuką. O per darbymetį dažnai ateidavo padėti padieniais girininkų vyrai ir moterys.

Monika daugiausia tvarkydavosi namuose, padėdavo prie virimo ir šeimynai maisto paruošimo. Kartais turėdavo padėti pamelžti karves, kai trobelninkų moterys negalėdavo ateiti. Be to, ji dažnai ausdavo, nors siūlus suverpdavo senutės, žinomos kaimo verpėjos. Tad ji turėjo prisiaudusi daug rankšluosčių, staltiesių, lovatiesių ir net drabužių, ypač gražių prijuosčių ir sijonų.

Metai bėgo greitai, ir Monika pasijuto, kad jau esanti suaugusi mergina. Ji pradėjo galvoti, kad jai reikėtų savo gūžtą susisukti ir savo kampelį turėti.

Ji pažinojo kelis kaimo vaikinus, bet jie jai nesipiršo. Gal jie nedrįso, nes ji gyveno turtinguose namuose. O gal nenorėjo pirštis, nes sesuo Monikai nežadėjo nė dalies, nė pasogos.

Tačiau jos dalia jau nebuvo tokia apgailėtinai liūdna. Jų kaimynystėje buvo nedidelis (25 margų) ūkelis, kur gyveno Janulaičiai. Jų buvo tėvai ir du sūnūs. Vyresnysis Petras, kai tik būdavo namie, ateidavo pas Baltrušaičius, nes jam krito į akį Monika. Pradžioje juokais, o vėliau jau rimtai jis klausdavo, kadagi pagaliau ji eis už jo. Bet Monikai jis nelabai patiko, nes buvo su juoda barzda ir ūsais. Jo tėvai ir kaimynai dažnai jam liepdavo nusikirpti tą barzdą, bet jis juokdavęsis, kad, girdi, negalįs, nes tada dingsiąs jo visas gražumas. O dabar Grišką būdyje per atlaidus visos merginos tik žiūri į jį ir klausia, kas gi tas barzdyla.

Kad ji eitų už Petro, tai jai dažnai primindavo ir josios sesuo. Ji sakydavo, kurgi geresnį vyrą rasi. Jų ūkis labai gražioje vietoje, prie Novos upės. Trobos gerai sutvarkytos, darželiai gražiai aptverti. Tik motina vis nusiskundžia, kad gėlių mažai. Mat, nėra mergaičių. Janulaičių vyrai buvo labai darbingi. Jaunesnysis brolis su motina šeimininkavo, o vyresnysis Petras su tėvu eidavo uždarbiauti. Jie statydavo namus, dengdavo stogus, net ir ūkio mašinas mokėjo sutaisyti, taip pat darydavo baldus, vežimus, o ypač bričkas. Be to, jie buvo dar garsūs apylinkių bitininkai. Jų sodas buvo pilnas bičių avilių, medaus pripiltos liepinės, o vaško didžiausi gabalai sukrauti kamaroje ant lentynų. Apylinkių ūkininkai sakydavo, kad visiems reikėtų būti tokiems nagingiems, kaip Janulaičių vyrai,

Tad vieną dieną Monika kočėjo baltinius šeimyninėje. Durys į prieangį buvo atdaros.

Pietų metu tarnaitė pradėjo ją šnekinti:

— Monika, kodėl tu taip ilgai nesiženiji? Juk gyveni pas tokią turtingą seserį, kuri galėtų tau duoti gerą pasogą, tai tuoj atsirastų ir piršlys su jaunikiais.

— O kas tau galvoj? Jei nenoriu, tai ir nesiženiju! — atkirto ji.

Prie tos kalbos prisidėjo ir bernas, sugrįžęs iš laukų kažko pasiimti:

— Tai jau, turbūt Monika sena merga liks. Jau jeigu šiemet neištekės, tai per gavėnią turės nešioti silkę užsikabinusi užpakaly. Tai kai atvažiuos pėtnyčioj Iršku, tai turės išsirinkti kur didesnę silkę, kad visi galėtų matyti.

Monika taip įpyko, kad visa įraudusi taip daužė su rinte, jog net stalas dundėjo. Ji tikrai pradėjo su jais bartis:

— Čia ne jūsų reikalas! Kai aš norėsiu ištekėti, tai jūsų nesiklausiu! O kai tekėsiu, tai jūsų į savo vestuves tikrai nekviesiu.

Kur buvęs, ku nebuvęs, troboj atsirado ir piemenukas, parginęs pietų karves į pavėsį. Išgirdęs anų šneką, prisidėjo ir jis tvirtindamas, kad josios niekas nenori imti.

Ji taip įsikarščiavo, kad jau norėjo tvoti su kočėlu tam vaikėzui per sprandą, šaukdama:

— Aš tikrai ištekėsiu ir čia su jumis daugiau nebegyvensiu!

Piemuo spruko lauk, bet dar atsisukęs pridūrė:

— O už ko, kad tavęs niekas neima?

Tada ji nebeištverdama suriko:

— Nugi už Janulaičių Petro! Va! Jeigu norit!

— Tuo pat metu Petras buvo atėjęs į Baltrušaičius pasitarti dėl stogo dengimo. Jis stovėjo tarpduryje ir krapštė savo pypkę. Kai piemuo spruko pro duris, Petras žengė į vidų ir ramiu balsu tarė:

— Gerai, Monika. Aišku, kad tau čia ne vieta. Tu taip jau seniai turėjai pasakyti. Juk žinojai, kad aš laukiu.

Tarnaitė susigėdo ir nutilo. O bernas ėjo pro duris.

Tai kurgi dabar dzimbini? — Paklausė Petras.

— Einu. Reikia nusiblizginti klumpes. Atrodo, kad jau čia tikrai bus veselija.

Taip ir įvyko. Rudenį, po bulviakasio, buvo jų vestuvės. Labai trumpos ir paprastos, nes tokiuos turtinguos namuose buvo visko, trūko tik širdies.

* Iš atsiminimų.

* * *

• KNYGOS

DVI KNYGOS MAŽAJAM SKAITYTOJUI

PR. NAUJOKAITIS

1. Balė Vaivorytė, LIETUVA GRAŽI TĖVYNĖ. Žymi mūsų rašytoja, P. Orintaitė jauniesiems skaitytojams rašo Balės Vaivorytės vardu. Ji yra parašiusi vaidinimų ir skambių eilėraščių. Čia turime naują jos knygelę LIETUVA GRAŽI TĖVYNĖ. Tai poemėlė, kurioje šiltai, jautria širdimi pažvelgiama į Lietuvos istoriją, į jos žmones, į šalies grožį ir tėvynę ištikusias nelaimes. Tai poemėlė, gražiai sueiliuota apie senovės laikus, Gedimino, Kęstučio, Vytauto darbus ir žygius, apie gražų lietuvio būdą, jo darbštumą, narsumą. Neužmirštami ir vargai, atnešti įvestos baudžiavos, dykaduonių bajorėlių, kurie puikybėn kėlės, o "tautai laisvę praseimavo". Tada vargas varguželis klevo lapais išlapojo, ašaros išplovė smėlį, bet kantrus artojas tuos vargus iškentė. Jis iškentė ir caro žandarų priespaudos laikus, kai už savo raštą į Sibirą trėmė. Nauji tautos vadai — poetai, knygnešiai — ne kunigaikščiai tautai nelygioje kovoje vadovavo, ir štai pabudusi tėvynė laisva prisikėlė ir —

Kėlėm Vilniuje trispalvę
per šešioliktą vasario —
mūsų dirvos, mūsų kalvos,
laisvės juosta lig pat marių!

Savanorių kraujas rožėmis pražydėjo, bet už tai džiaugsmui saiko nežinojom, į pasauli tiesėm kelius, ir prezidentas buvo kilęs iš artojų, fabrikai sudundo miestuos, o duona sočiai derėjo kaime, kilo mokslas, protai šviesūs, bet ir vėl staiga:

Žydinti birželio rytą
trempė vieškelį maskoliai —
ir nuplėšė Baltą Vytį —
ir pavergė laisvą brolį...

Tokio vargo, tokios baudžiavos ir nelaisvės tėvynė dar niekada nebuvo mačiusi, patyrusi, jokios knygos neparašo, ką tironai sugalvoja, o laisvasis pasaulis — lyg kurčias ir aklas lietuvio kančioms, paguodžia bent tuščiais pažadais. O vis dėlto poemėlė baigiama nauja laisvės viltimi:

Sprogsta pumpuras alyvų —
saulę kels aušrotas rytas,
per pasaulį daugel mylių
grįžta Vilniun **Baltas Vytis**.

Poemėlė parašyta sklandžiai, lengvu ritmu, neperkrauta poetiniais įvaizdžiais, taikintasi prie jaunojo skaitytojo, pirmoje eilėje žiūrėta aiškumo, loginio ryšio. Knygą gražiai išleido Lietuviai Saleziečiai Jaunimo Bibliotekos serijoje. Spalvotas iliustracijas nupiešė dail. Jonas Tričys. Spalvos labai gražios. Piešiniuose daug prasmingos simbolikos, tik gal kaikur realistinis elementas ne visai suderintas su simboline prasme (pav. 41 psl. piešinio raitelis).

2. O. B. Audronė, LAUŽAI IR KIBIRKŠTĖLĖS. Tai gana stambi poezijos knyga jauniesiems (75 eilėraščiai). Knyga suskirstyta į 4 skyrius, tačiau juos lengvai galime sujungti tik į du: eilėraščiai-dainelės skautams, eilėraščiai mažiesiems skaitytojams, reikalaujantiems gal dar ir mamytės pagalbos skaitant. Daugumas eilėraščių sklandžiai sueiliuoti, ypač skautiškos dainelės (kai kurioms kompozitorių sukurtos melodijos — F. Strolios, J. Gaidelio). Didesnė atranka būtų buvusi labai naudinga knygelės meninei vertei. Dabar pasitaiko ir nesklandžių eilėraščių, palaidos formos, silpnai surimuotų, su daugtaškiais ir brūkšniais. Jaunasis skaitytojas tokių dalykų dar nesugeba tinkamai įsisąmoninti. Būtų nedėtini ir siauro asmeniško pobūdžio eiliuoti linkėjimai, sveikinimai. Tinkama proga jie savo vaidmenį yra atlikę, rinkinyje jie yra lyg nesusipratimas. Iš tų asmeniškų tik vienas Ramunė — Daisy turi apibendrinančios reikšmės ir nelaikytinas asmeniškų, nors ir liečia asmeniška atvejį. I šitą rinkini gal netinka ir abstraktusis MILŽINAS (supasakintas New Yorkas), Prie silpnesniųjų priklauso ir eiliuota pasaka "Gaidelis ir katinėlis". Pasakos turinys apie gaidelio ir katinėlio kovą su lapėmis daugeliui skaitytojų be abejonės yra žinomas. Tada skaitytoją gali patraukti tik sklandus eiliavimas, puiki pasakos forma. Šiuo atveju autorė formos tobulumo nėra pasiekusi — šios pasakos eiliavimas gerokai šlubuoja. Štai kad ir šitoks posmelis:

Sau poteriavo rainis,
Prieš pusrytį kasryt —
Gaidelis buvo dainius,
Gražus — neapsakyt.

Nėra jame konkrečių vaizdų, o tik apibendrinimai ir tie dar nutylėjimais remiami (tai rodo brūkšnys paskutinėj eilutėje).

Geriausi eilėraščiai yra tie, kur išlaikytas gyvas ritmas, kur juntama dinamika, kur lekia vienas po kito konkretūs aplinkos vaizdai. Toks yra "Į Maironio mokyklą". Puikios, ritmingos yra kelios šokių dainelės, sklandūs "Tau, tėvyne mylima", "Velykos", "Pavasaris", "Ačiū tau", "Dėkoju", "Karalius", "Taip neseniai", "Tautinė stovyklą", "Paukštytės", "Broli" ir kiti. Eilėraščių atranka būtų dar pakėlusi meninę knygos vertę, bet ir dabar jaunasis skaitytojas ras čia labai gražios proginės poezijos, skautai turės ką dainuoti savo stovyklose.

Leidinėlis iliustroutas iš "Eglutės" surankiotais dail. P. Osmolskio piešiniais. Iliustracijos gerai priderintos. Leidėjas nenurodytas. Spausdino Immaculata Press, Putname, 1972 m., viršelį piešė A. Bartytė.

Abi čia minimos knygelės yra vertos dėmesio. Jos praturtins jaunųjų skaitytojų bibliotekėles, bus parankios ir mamytėms lietuviškam auklėjime.

Lietuva graži tėvynė — Balė Vaivorytė; eiliuota knygelė vaikams; iliustratorius — J. Tričys; 42 pusl., kaina — 4 dol.; Jaunimo Bibliotekos Leidinys, R. N. 28; Jaunimo Biblioteca, Lituani Don Bosco, Via Colonna 2, 00044 Frascati—Roma, Italy.

Laužai ir Kibirkštėlės—O. B. Audronė, (Ona Tamulevičiūtė-Balčiūnienė); dailininkai — A. Bartytė, P. Osmolskis; iliustruota eilėraščių knygelė vaikams; 98 pusl.; kaina nepažymėta; spausdino — Immaculata Press, Putnam, Conn. U. S. A. 06260.

Čikagos K. Donelaičio lituanistinės mokyklos moksleiviai, kurie talkino metraščio "Tik pradžia" redagavime.